

„Scanoramos“ programoje – kino maištininkės Lilianos Cavani retrospektyva

„Moteris turi dirbti lygiai su vyru ir savo teises įrodinėti darbais, o ne žodžiais“, – yra sakiusi italų režisierė Liliana Cavani. Būtent jai – vienai ryškiausių pasaulio kino kūrėjų – skirta šių metų Europos kino festivalio „Scanorama“ programa „Iš arčiau“.

Iš aštuonių filmų sudaryta retrospektyva aprėpia iškiliausius aštuntojo ir devintojo dešimtmečio L. Cavani darbus bei 2023 m. sukurtą naujausią jos kūrinių **„Laiko tvarka“**. Režisierės kūriniai kviečia apmąstyti žmogaus prigimtį, tiesos paieškas, moralės ribas ir istorinę atmintį.

„Liliana Cavani nesileidžia į kompromisus, kalba drąsiai ir be užuolankų. Jos filmai griauja sustabarėjusias moralines normas, atveria skaudžius istorijos puslapius ir kelia nepatogius klausimus, kuriuos paprasčiau būtų nutylėti. Tiesos paieškos jai visada buvo svarbesnės už publikos aplodismentus ar kritikų palankumą“, – teigia festivalio įkūrėja ir vadovė Gražina Arlickaitė.

L. Cavani vardas į kino istoriją įrašytas ne tik dėl išskirtinio talento, bet ir dėl tvirtos laikysenos. Ne paslaptis, kad praėjusio šimtmečio pabaigoje kino pasaulyje dominavo režisieriai vyrai. Vis dėlto, tarp jų italė nesijautė nei silpnesnė, nei pažeidžiamesnė – ji užtikrintai prisiskynė kelią į režisūrą, pelnė pagarbą ir kūrė lygiai su savo kolegomis.

Filmas, sukėlęs skandalą

Vienas ryškiausių retrospektyvos akcentų – filmas **„Naktinis portjė“**, pasakojantis apie po karo užsimezgusius buvusios Aušvico kalinės ir nacių karininko santykius. 1974 m. pasirodęs filmas šokiravo tuometį pasaulį: L. Cavani sulaukė kaltinimų dėl nepagarbos Holokausto aukoms ir sadomazochistinio santykio vaizdavimo. Nepaisant kilusio nepasitenkinimo, filmas sulaukė didžiulio žiūrovų susidomėjimo ir paklojo pamatus tolesnei režisierės karjerai.

Šio filmo fenomeną atskleidžia režisieriaus Adolfo Conti dokumentinė juosta **„Naktinis portjė: legendinio filmo skandalas“**, kurią taip pat bus galima išvysti „Scanoramoje“. Filme L. Cavani ir pagrindinė filmo aktorė Charlotte Rampling dalijasi, kodėl norėjo sukurti filmą apie aukos ir budelio galios santykį bei tyrinėti kaltės, seksualumo ir atminties temas.

Italijos šešėliai

Retrospektyvos programoje – ir filmas **„Oda“**, sukurtas pagal Curzio Malaparte 1949 m. pasirodžiusį to paties pavadinimo romaną, kuris, laikui bėgant, buvo išverstas į daugelį kalbų, tarp jų – ir į lietuvių kalbą. L. Cavani filme atveria diplomatinio gyvenimo užkulsius tarp Aljanso ir Italijos pajėgų Antrojo pasaulinio karo metu, kupinus korupcijos ir moralinio nuosmukio.

Filme atskleidžiami Neapolio prostitucijos užkulisiai ir slapti mafijos sandoriai su amerikiečių pareigūnais Sicilijoje. Režisierė ir vėl sulaukė aršios kritikos bei kaltinimų už nacionalinės

garbės ir orumo įžeidimą. Tačiau filmas skynė laurus – „Oda“ buvo pristatyta 1981 m. Kanų kino festivalyje ir sulaukė tarptautinio pripažinimo.

Kas yra tikras tikėjimas?

Svarbi L. Cavani kūrybos ašis – tikro tikėjimo paieškos. Ji nepainioja tikėjimo su dekoratyviu religingumu. Nemeluoto šventumo sampratą režisieriui labiausiai atitiko šventojo Pranciškaus figūra, kuriai ji paskyrė net keturis filmus.

„Scanorama“ pristato juostą **„Pranciškus“**, kurioje pasakojama apie šventojo jaunystės nuopolių, karo patirtį, ryžtą atsisakyti turto ir gyventi tarp vargšų.

Nuo šokiruojančių temų iki dėmesio kurtiesiems

L. Cavani gvildena ir išminties bei galios troškimo temą. Filme **„Milarepa“** režisierė išryškina svarbiausius vieno žymiausių Tibeto poetų ir mistikų Milarepos gyvenimo etapus – kerštą pasitelkiant juodąją magiją, išminties ir šviesos paieškas, pastangas atsiskirti nuo materialiojo pasaulio. Filmą parodo, kokia sudėtinga gali būti žmogaus vidinė kova tarp žemiškų troškimų ir dvasinio tobulėjimo.

Kitame retrospektyvos filme – **„Anapus gėrio ir blogio“** – L. Cavani pasakoja apie vokiečių filosofo Friedricho Nietzsche'š paskutiniuosius gyvenimo metus. Juosta atskleidžia F. Nietzsche'š filosofinių idėjų raidą, supažindina su jo mintimis apie Dievo mirtį ir moralę.

Programą papildo dar vienas kitokios problematikos L. Cavani darbas – **„Kur tu esi? Aš čia!“**. Filme nagrinėjamos kurčiųjų patirtys ir jų pastangos gyventi pilnavertį gyvenimą nepaisant visuomenės primetamų stereotipų. Režisierė šiuo filmu reikšmingai prisidėjo prie kurčiųjų bendruomenės reprezentavimo ir integracijos Italijoje skatinimo.

Programoje – ir naujausias filmas

Retrospektyvos programą užbaigia filmas **„Laiko tvarka“** (2023), įrodantis, kad L. Cavani kūryba išlieka aktuali ir šiandien. Naujausioje savo juostoje režisierė kelia klausimą: kas būtų, jei sužinotume, kad pasaulio pabaiga mus ištiks po kelių valandų? Filme susipina laiko, gyvenimo trapumo ir tarpusavio santykių temos, o žiūrovas kviečiamas susimąstyti apie savo pasirinkimus, praeities svarbą ir dabartį.

Juosta „Laiko tvarka“ 2023 m. buvo pristatyta Venecijos kino festivalyje. Jo metu L. Cavani buvo įteiktas prestižinis apdovanojimas „Auksinis liūtas“ už viso gyvenimo nuopelnus.

Garsiosios italų režisierės retrospektyvą „Scanorama“ rengia bendradarbiaudama su Italijos Respublikos Ambasada Lietuvoje, Italijos kultūros institutu Vilniuje ir Cinecittà.

Europos kino festivalis „Scanorama“ vyks lapkričio 6–23 dienomis Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Marijampolėje, Alytuje, Gargžduose, Vilkaviškyje ir Visagine.

Nel programma del festival Scanorama, la retrospettiva dedicata a Liliana Cavani, la "ribelle" del cinema

“Una donna deve lavorare alla pari di un uomo, e dimostrare i propri diritti con i fatti, non con le parole“, ha affermato la regista italiana Liliana Cavani. È proprio a lei, una delle più brillanti registe al mondo, che è dedicata la sezione *Da vicino* del programma del festival cinematografico europeo Scanorama di quest'anno.

La retrospettiva, composta da otto film, copre le opere più significative degli anni Ottanta e Novanta, e include la sua ultima opera *L'ordine del tempo* realizzata nel 2023. Le opere della regista invitano a riflettere sulla natura umana, sulla ricerca della verità, sui limiti della morale e sulla memoria storica.

"Liliana Cavani non scende a compromessi, parla con coraggio e senza mezzi termini. I suoi film abbattano le rigide norme morali, aprono pagine dolorose della storia e sollevano domande scomode che sarebbe più facile tacere. La ricerca della verità è sempre stata per lei più importante degli applausi del pubblico o del favore della critica", afferma la fondatrice e direttrice del festival, Gražina Arlickaitė.

Il nome di Liliana Cavani è entrato nella storia del cinema non solo per il suo eccezionale talento, ma anche per la presa di posizione. Non è un segreto che alla fine del secolo scorso il mondo del cinema fosse dominato da registi uomini. Tuttavia, la Cavani non si è mai sentita né più debole né più vulnerabile, e si è fatta strada con sicurezza nella regia, guadagnandosi il rispetto e lavorando alla pari dei suoi colleghi.

Il film che suscitò scandalo

Uno dei momenti salienti della retrospettiva è il film *Il portiere di notte*. Ambientato nel dopoguerra, racconta la storia del rapporto tra un'ex prigioniera di Auschwitz e un ex ufficiale nazista. Questo film del 1974 scioccò l'opinione pubblica dell'epoca. Liliana Cavani fu accusata di mancanza di rispetto nei confronti delle vittime dell'Olocausto e di rappresentazione sadomasochistica della relazione. Nonostante il grande malcontento suscitato, il film riscosse un enorme successo e gettò le basi per la futura carriera della regista.

Il fenomeno di questo film è illustrato nel documentario *Il portiere di notte: nascita e scandalo di un film leggendario* del regista Adolfo Conti, che sarà anch'esso proiettato a Scanorama. Nel documentario, Liliana Cavani e l'attrice protagonista Charlotte Rampling raccontano la genesi del progetto, spiegando perché vollero realizzare un film sul rapporto di potere tra vittima e carnefice ed esplorare i temi della colpa, della sessualità e della memoria.

Le ombre dell'Italia

Il programma della retrospettiva include anche il film *La pelle*, tratto dall'omonimo romanzo di Curzio Malaparte, pubblicato nel 1949 e tradotto nel corso degli anni in numerose lingue, tra cui anche il lituano. Nel film, Liliana Cavani svela i retroscena della vita diplomatica tra gli Alleati e le autorità italiane durante la Seconda Guerra Mondiale, un periodo caratterizzato da corruzione e decadenza morale.

La pellicola mostra la prostituzione a Napoli e gli accordi segreti della mafia con i funzionari americani in Sicilia. La regista fu nuovamente oggetto di aspre critiche e accuse di oltraggio all'onore e alla dignità nazionale. Ciononostante, il film riscosse un grande successo, *La pelle*

è stato presentato al Festival di Cannes del 1981, ottenendo un significativo riconoscimento internazionale.

Cos'è la vera fede?

Un tema importante nell'opera di Liliana Cavani è la ricerca della vera fede. La regista non confonde la fede con una religiosità di facciata o decorativa. Per la Cavani, il concetto di santità autentica si avvicinava alla figura di San Francesco, a cui la regista ha dedicato ben quattro film.

Scanorama presenta il film **Francesco**, che racconta le vicissitudini della giovinezza del santo, la sua esperienza in guerra e la sua determinazione a rinunciare alle ricchezze per vivere tra i poveri.

Dai temi sconvolgenti all'attenzione per i non udenti

Liliana Cavani riflette anche sul tema della saggezza e del desiderio di potere. Nel film **Milarepa**, la regista mette in luce le tappe più importanti della vita di Milarepa, uno dei più famosi poeti e mistici tibetani: la vendetta ottenuta tramite la magia nera, la ricerca della saggezza e della luce, e gli sforzi per separarsi dal mondo materiale. Il film mostra quanto possa essere complessa la lotta interiore dell'uomo, tra i desideri terreni e il perfezionamento spirituale.

In un altro film della retrospettiva, **Al di là del bene e del male**, Liliana Cavani racconta gli ultimi anni di vita del filosofo tedesco Friedrich Nietzsche. Il film rivela l'evoluzione delle idee filosofiche di Nietzsche, illustrando in particolare i suoi concetti sulla "morte di Dio" e sulla morale.

Il programma è completato dal film **Dove siete? Io sono qui**. Il film esplora diverse tematiche, tra cui le esperienze dei non udenti e i loro sforzi per condurre una vita piena nonostante gli stereotipi imposti dalla società. Con questa opera, la regista ha contribuito in modo significativo alla rappresentazione della comunità dei non udenti e alla promozione della loro integrazione in Italia.

In programma anche l'ultimo film

Il programma della retrospettiva si conclude con il film **L'ordine del tempo** (2023), che dimostra quanto l'opera di Liliana Cavani sia ancora estremamente attuale. Nel suo ultimo lavoro, la regista si pone una domanda: cosa accadrebbe se scoprissimo che la fine del mondo ci colpirebbe tra poche ore? Il film intreccia i temi del tempo, della fragilità della vita e delle relazioni interpersonali, invitando lo spettatore a riflettere sulle proprie scelte, sull'importanza del passato e sul presente.

L'ordine del tempo è stato presentato al Festival del Cinema di Venezia nel 2023. Durante l'evento, Liliana Cavani ha ricevuto il prestigioso premio Leone d'Oro alla Carriera.

La retrospettiva della famosa regista italiana è stata organizzata da Scanorama in collaborazione con l'Ambasciata d'Italia in Lituania, l'Istituto Italiano di Cultura di Vilnius e Cinecittà.

Il festival cinematografico europeo Scanorama si terrà dal 6 al 23 novembre a Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Marijampolė, Alytus, Gargždai, Vilkaviškis e Visaginas.